

VEILEDER

FOR POLITIETS BEKYMRINGSSAMTALE

Dialog for ansvar og positiv endring

VEILEDER

FOR POLITIETS BEKYMRINGSSAMTALE

Dialog for ansvar og positiv endring

Forord

En god dialog er politiets viktigste verktøy i møter med mennesker, og situasjonen legger ofte rammen for hvordan vi lykkes når vi snakker sammen.

Dialog er et viktig verktøy både for å løse konflikter og for å skape forståelse og tillit. Når barn og unge har kommet i, eller står i fare for å komme i konflikt med loven, er det viktig med forståelse for årsakssammenhengene. Det blir avgjørende å skape en arena hvor man kan snakke godt sammen for å kartlegge situasjonen, slik at man kommer frem til en felles forståelse for hva som er problemet. Først da kan vi begynne å jobbe for endring mot det positive.

I politiets møte med barn og unge og deres foresatte, har bekymringssamtalen blitt et godt verktøy for å skape en slik arena. Samtalen tar sikte på å ivareta alles interesser, samt komme frem til gode løsninger spesielt for barnet/den unge, men også for de foresatte.

I tråd med regjeringens handlingsplan «Gode krefter¹», har Politidirektoratet revidert veilederen. Hensikten med veilederen er å presisere noen prinsipper og sikre dokumentasjon og kvalitet ved bruk av bekymringssamtalen, samt skissere ulike verktøy og rammer som bør benyttes for at man skal kunne kalle det en bekymringssamtale. Å gjennomføre en bekymringssamtale er krevende både for barn, foresatte og den som leder samtalen. Med god forberedelse og faglig sikker metodikk vil samtalen bli en bedre opplevelse for alle parter.

Veilederen skal bidra til at politiet øker bruken av bekymringssamtalen der det er riktig å bruke den. Politidirektoratet ønsker at politiet griper inn så tidlig som mulig i et nært samarbeid med instansene i hjelpeapparatet som har et hovedansvar for oppfølging av barn og unge.

Lykke til!

Politidirektoratet 2011

Vidar Refvik

VEILEDER
for politiets bekymringssamtale
Copyright Politidirektoratet 2011
POD-publikasjon nr. 2011/08

Layout: Fete typer
Printed in Norway by Allkopi

ISBN 978-82-8256-022-1

Foto: Steffen Aaland

Alle henvendelser om denne boka kan rettes til
Politidirektoratet, postboks 8051 Dep, 0031 Oslo.
E-post: politidirektoratet@politiet.no
Internett: www.politi.no

Sitat og kopiering fra boka er tillatt ved angivelse av kilde.

Saksbehandler: Politiinspektør Siv Tone Syversen-Nordberg
Politifagavdelingen, seksjon for forebygging og kriminalitetsbekjempelse
Politidirektoratet

¹ «Gode krefter» setter fokus på at kriminalitet er et alvorlig samfunnsproblem, og har som fundament at «For å forebygge best mulig, kreves det handling særlig på tre områder: tidlig intervensjon, styrket kunnskapsforankring og styrket samarbeid».

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	10	Samtalens ulike faser	32
MÅL FOR VEILEDEREN	11	<i>Felles med barn og foresatte, innledende</i>	33
KORT OM VERKTØYET BEKYMRINGSSAMTALEN	12	<i>Barn alene</i>	33
Bekymringssamtalens to spor	12	<i>Foresatte alene</i>	36
Oppfølgingssamtale	13	<i>Felles med barn og foresatte, avsluttende</i>	37
VEILEDERENS DEL I	16	Samtalens oppbygging	37
BEKYMRINGSSAMTALENS LOVTILKNYTNING	17	AKTUELLE TEKNIKKER OG SPØRSMÅL	44
POLITIETS FOREBYGGENDE ARBEID	18	Å nullstille seg	44
Politiets rolle, ansvar og oppgaver ved bruk av bekymringssamtalen	19	Å lytte	44
ANDRE OFFENTLIGE AKTØRER SOM HAR ROLLER, OPPGAVER OG ANSVAR I ARBEID MED BARN	21	Lyttentivåer	44
Barneombudet	21	Åpne og lukkede spørsmål	45
Konfliktrådet	21	Pauser	47
Barnevernet	22	Aktuelle emner å gripe tak i	47
Skole	22	<i>Penger</i>	47
Helsesøstertjenesten	22	<i>Fritid</i>	47
BEKYMRINGSMELDING TIL BARNEVERNET	22	<i>Spenning</i>	47
EVALUERING	24	<i>Skole</i>	47
Evalueringsmetode	24	<i>Familie og venner</i>	47
Refleksjon over egen gjennomføring	24	<i>Selvfølelse og selvtillit</i>	47
VEILEDERENS DEL II	28	LOGGFØRING	49
GJENNOMFØRING AV BEKYMRINGSSAMTALEN	29	Føring i PO	49
Samtalen	29	Føring av referat	49
Hvorfor ikke bare snakke konsekvens med barn og unge	30	AKTUELLE LOVER	49
Før samtalen	32	Kilder	52
		Referansepersoner	52
		Nettverkskart	53

Innledning

Veilederen for bruken av samtalen samt veilederen for gjennomføring av samtalen, er nå slått sammen til en.

Veilederens del I er en veileder for politiets bruk av bekymringssamtalen. Det redegjøres for hvem som er målgruppe og hva som er politiets ansvar, rolle og oppgave ved bruk av bekymringssamtalen. Politilovens § 13, som omhandler politiets anledning til å pålegge barn og foreldre å møte til samtale hos politiet, tydeliggjøres i denne delen.

Politidirektoratet ønsker å legge til rette for en mer enhetlig forståelse for bruken av bekymringssamtalen i politiet. Samtidig legges det stor vekt på samhandling med andre offentlige aktører som har ansvar og oppgaver i forhold til barn og unge.

Bruk av bekymringssamtalen kan være en betydelig inngripen i et barns og dets foresattes liv. Det må vurderes om bekymringssamtale er det best egnede virkemidlet for å oppnå motivasjon til endring hos den unge og de foresatte fra tilfelle til tilfelle. Hva som er til barnets beste² skal alltid være et utgangspunkt når politiet griper inn overfor barn og unge.

Bekymringssamtalen er en kartleggingssamtale og en dialogsamtale som retter seg både mot barnet/ungdommen og dets foresatte. Kartleggingene som gjøres gjelder hele livssituasjonen til hele familien. Bekymringssamtalen er et forebyggende tiltak, og ikke en del av straffesaksbehandlingen. Samtalen utløser derfor ingen rettigheter eller plikter slik som i et avhør. Samtalen er ikke et alternativ til straff, og heller ikke en form for terapi. Den skal være et verktøy for å finne fram til barnets og de foresattes egen kapasitet og motivasjon til å starte på en positiv endring av sin livssituasjon. For øvrig kan og skal politiet ha samtaler med barn (og voksne) uten at det nødvendigvis er innenfor rammen av en bekymringssamtale.

Det er mange teknikker og modeller som kan benyttes i gjennomføringen av en bekymringssamtale, og den kan føre til mange ulike tiltak. Formålet med veilederens del II er å gi en innføring i en modell som bygger på mange ulike teknikker, og som har til hensikt å styrke den unge og de foresattes evne til å styre eget liv i en positiv retning. Dersom det viser seg at det er mer dyptgående forhold barnet/ungdommen og de foresatte ønsker å samtale om, eller at samtalen dreier inn mot terapi, vil det være riktig å avrunde samtalen og sette dem i kontakt med andre faginstanser i hjelpeapparatet. Dersom barnet/ungdommen under samtalen kommer med opplysninger som avslører delaktighet i konkrete straffbare handlinger, må barnet/ungdommen og de foresatte straks gjøres kjent med at dette kan medføre anmeldelse, og deres rettigheter i forbindelse med det.

Bekymringssamtalen må sees i sammenheng med kunnskapsbasert politiarbeid. Samtalenes etterretningsverdi vil kunne gi mulighet til å iverksette forebyggende tiltak sett i et helhetsperspektiv.

Veilederens del II gir noen anbefalte rammer, tips og råd til de som skal gjennomføre en bekymringssamtale, og er en minstandard for slike samtaler. Samtidig ønskes det med denne veilederen å stimulere til videre kompetanseheving.

Mål for veilederen

Formålet er å legge til rette for god rolle- og ansvarsavklaring, gode rutiner og oppfølgingsmuligheter ved bruk av bekymringssamtalen. Veilederen skal også bidra til å videreutvikle kvaliteten i politiets arbeid med de unge og deres foresatte.

Et viktig mål med bekymringssamtalen er å sikre god oppfølging av den unges utvikling eller livssituasjon. Bekymringssamtalen kan derfor være en del av grunnlaget for en vurdering i en eventuell bekymringsmelding til barnevernet eller andre offentlige instanser³. Dette er nyttig både for å ivareta barnets beste i politiets eget arbeid og når politiet samarbeider med andre. Målgruppen for veilederen er ledere og ansatte i politi- og lensmannsetaten.

2 Barnets beste er omtalt i Barnelova § 48 «Avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet. Ved avgjerda skal det takast omsyn til at barnet ikkje må bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare.»

3 Politiet kan gi opplysninger til andre offentlige myndigheter når formålet er å forebygge eller avverge straffbare handlinger jfr. politiloven § 24, 4. ledd, litra 2.

Kort om verktøyet bekymringssamtalen

Samtaleveilederen for bekymringssamtalen ble utviklet som et resultat av erfaringer fra bekjempelsen av et utagerende høyreekstremt miljø på Nordstrand i Oslo i perioden 1995–1997.

Bekymringssamtalen brukes som begrep på samtaler politiet har med barn og deres foresatte, og er et verktøy som anbefales brukt når det avdekkes uønsket/kriminell adferd som kan føre til utvikling av en kriminell løpebane. Verktøyet brukes i politiets forebyggende arbeid,⁴ som en reaksjon på uønsket adferd, og for å lede ungdom over i et forsonings- og omsorgsspør. Det er viktig å skille mellom en bekymringssamtale og et tradisjonelt avhør i en etterforsknings situasjon.

Bekymringssamtalens to spor

Det er to hovedspor for bekymringssamtalen. Det er det pliktige oppmøtet til samtale⁵ som følger av Politiloven § 13, og det frivillige oppmøtet til samtale⁶ jfr. Politiloven §§ 1 og 2. I tillegg kan bekymringssamtalen benyttes som en oppfølging av tidligere samtale. Både samtale etter frivillig og pliktig oppmøte følger de samme prinsippene for gjennomføring og notoritet.

Selv om det skulle foreligge hjemmel for innkalling til samtale etter politiloven § 13, vil det i mange tilfeller i første omgang være tilstrekkelig å invitere til samtale. Dette vil være i tråd med politiloven § 6⁷ idet en invitasjon må anses som et lempeligere middel enn en innkalling. Når en skriftlig innkalling benyttes, ligger det en hjemmel i Politiloven § 13 om at de som er kalt inn kan avhentes dersom oppmøte unnlates. Ved invitasjon er det ikke grunnlag for avhenting.

I de tilfeller bekymringen først og fremst dreier seg om ungdom og rus kan et godt supplement til politiets bekymringssamtale være veilederen «Fra bekymring til handling – en veileder for tidlig intervensjon på rusfeltet». I denne veilederen finnes det god bakgrunnsinformasjon som kan tas med inn i bekymringssamtalen. Veilederen «Fra bekymring til handling» er utarbeidet i samarbeid mellom Helsedirektoratet, Politidirektoratet, Utdanningsdirektoratet, og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet⁸.

Oppfølgingssamtale

I forbindelse med en bekymringssamtale bør det tas stilling til om det er behov for en oppfølgingssamtale hos politiet på et senere tidspunkt, og det bør avtales tid for dette før samtalen avsluttes. Dersom kontakt med annen instans opprettes som følge av bekymringssamtalen, og det er denne instansen som skal ha videre dialog med den unge og de foresatte, vil ansvaret for en eventuell oppfølgingssamtale også følge med.

En oppfølgingssamtale i politiets regi vil være en samtale for å sjekke ut hvordan det har gått etter bekymringssamtalen, og det vil være en anledning til å sjekke ut om det er behov for videre oppfølging fra politiet eller om det er behov for å sette den unge og de foresatte i kontakt med andre instanser.

// Advarselen ligger hovedsaklig i det å måtte møte hos politiet, og samtalen i seg selv.

4 «Strategiplan for forebyggende politiarbeid 2002–2005», Politidirektoratet 2002, er gjeldende strategi for politiets forebyggende arbeid.

5 Pliktmessig oppmøte til samtale. Politiloven § 13 omhandler inngrep overfor barn, herunder blant annet pålegg om å møte for politiet til samtale for å forebygge ytterligere lovbrudd.

6 Invitasjon til frivillig samtale er ikke lovregulert. Politiloven § 1 omhandler politiets ansvar og mål, herunder blant annet forebyggende virksomhet. Politiloven § 2 omhandler politiets oppgaver, herunder blant annet samarbeid med andre offentlige myndigheter.

7 Politiloven § 6 omhandler alminnelige regler om hvordan polititjenesten skal utføres.

8 Veilederen er elektronisk tilgjengelig på Helsedirektoratet.no.

VEILEDERENS DEL I

Bekymringssamtalens lovtilknytning

Politi-loven § 13 er klar på at det kun er barn som det er grunn til å tro at har begått en straffbar handling som kan pålegges å møte til samtale sammen med sine foresatte. Denne formuleringen tilsier at det er et lavt skyldkrav som legges til grunn når det skal vurderes om bekymringssamtale skal benyttes. Barn under 15 år kan pålegges møteplikt etter en ellers straffbar handling. Barn med uønsket atferd, som ikke er lovbruddsatferd, eller barn i risikozonen for straffbare handlinger, kan imidlertid ikke pålegges slik samtale. Disse kan inviteres til frivillig samtale hos politiet. Politiloven § 13 regulerer altså bare møteplikten, og ikke invitasjon til frivillig samtale.

Politi-loven § 13 gir anledning til å hente den som er innkalt til bekymringssamtale ved unnlatt oppmøte. Avhenting ved unnlatt oppmøte bør imidlertid vurderes nøye. Avhenting må veies opp mot blant annet stigmatisering/stempling⁹ og hvilken betydning avhenting kan få for den unges og de foresattes tillitsforhold til politiet og muligheten for videre konstruktiv kommunikasjon i bekymringssamtalen. Som et alternativ bør det vurderes å gi flere muligheter til å møte, foreslå hjemmebesøk eller møte andre mer egnede steder enn på politistasjonen, lensmannskontoret eller politiposten. Det er likevel viktig å understreke at de som unnlater å møte kan avhentes dersom politiet vurderer at dette er nødvendig.

I politi-loven § 13, fjerde og femte ledd heter det;

«Dersom det er grunn til å tro at en person under 15 år har begått en ellers straffbar handling, eller at en person under 18 år har begått en straffbar handling, kan mindreårige og foreldre pålegges å møte for politiet for å forebygge ytterligere lovbrudd. Før samtalen starter skal den mindreårige og foreldre gjøres kjent med at de ikke har plikt til å forklare seg.

Innkallingen skal være skriftlig og angi formålet med samtalen, møtested og møtetid. Så vidt mulig skal det gis minst tre dagers varsel. Har de innkalte fått

⁹ Stigmatisering kan defineres som å tillegge et individ eller en gruppe negative egenskaper på bakgrunn av bestemte kjennetegn. Stempling kan defineres som at egenskapene andre har tillagt et individ eller en gruppe etter hvert blir akseptert av individet/gruppen ved at en både tenker og handler i tråd med tillagte egenskaper.

innkallingen, og de likevel har uteblitt uten at det er opplyst at de har gyldig forfall, kan politiet beslutte at den mindreårige og foreldrene skal avhentes. Adgangen til slik avhenting skal fremgå av innkallingen.»

Det frivillige oppmøtet behøver derimot ingen spesiell hjemmelshenvisning, men kan på generelt grunnlag knyttes til bestemmelsene i Politiloven §§ 1 og 2.

I Politiloven § 1, 2. ledd heter det at; «Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlende innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelig velferd for øvrig.»

Videre står det i Politiloven § 2, 2. ledd at politiet skal «forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet.»

Politiets forebyggende arbeid

Politiet skal arbeide kunnskapsbasert og i nært samarbeid med andre offentlige aktører som har ansvar for forebygging, og politiet skal benytte problemorientert politiarbeid (POP) som metode i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. De sentrale føringene som er gitt i forhold til forebygging av barne- og ungdomskriminalitet innebærer at det skal inngås forpliktende samarbeid, med avklart rolle- og ansvarsforståelse mellom politiet og andre etater. At det lokalt er etablert gode, forutsigbare og tilgjengelige rutiner for samhandling og kommunikasjon, er en forutsetning for et godt forebyggende arbeid.¹⁰ Et annet viktig poeng er at samarbeidet vil redusere faren for at flere aktører arbeider med samme problem uten å vite om hverandre.

Bekymringssamtalen vil være en del av grunnlaget for å initiere forebyggende tiltak, også tiltak utenfor politiets ansvarsområde. I et helhetsperspektiv kan flere bekymringssamtaler sett i sammenheng med annen informasjon politiet har tilgang til, danne grunnlaget for ulike temaanalyser¹¹ med tanke på en bredere forebyggende tilnærming.

Politiets rolle, ansvar og oppgaver ved bruk av bekymringssamtalen

Politiets ansvar i arbeid med barn er regulert blant annet i Politiloven § 13 og Politiinstruksen § 12-4¹². Politiet er godt trent i å oppdage symptomene på uønsket atferd og kriminalitet. Som en naturlig del av dette arbeidet er det viktig å finne frem til aktuelle fagpersoner i det offentlige hjelpeapparatet, samt legge til rette slik at disse kan arbeide videre med det politiet har avdekket av bekymringsfull adferd.

Avgrensningen mot politiets etterforskning innebærer ikke at bekymringssamtalen skal komme istedenfor etterforskning eller for eksempel bruk av Konfliktråd. Bekymringssamtalen kan i noen tilfeller være en forberedelse til meglings i Konfliktrådet. Skillet mellom avhør i etterforskning og en bekymringssamtale er vesentlig idet et avhør gir rettigheter og plikter etter straffeprosessloven, mens det er politiloven og politiinstruksen som setter rammene for bekymringssamtalen. Der mistenkte er meget ung eller ved andre formildende omstendigheter, kan avhøret foregå med en tilnærming lik en bekymringssamtale. Dersom det anses tjenlig, og den unge og de foresatte ønsker det, kan det i forbindelse med avhøret inviteres til en bekymringssamtale når etterforskningen er avsluttet.

Den som gjennomfører bekymringssamtalen må unngå å gi den unge eller dennes foresatte urealistiske forventninger om hjelp og tilbud på områder som hører inn under andre etater eller profesjoners ansvars- og fagområde. Selv om politiet trenger kunnskap om bakenforliggende årsaker til kriminalitet og uønsket atferd, er det viktig at politiet ikke tar på seg en terapi- eller behandlerrolle. Som en del av et langsiktig, forpliktende og forutsigbart samarbeid om forebyggende arbeid rettet mot barn og unge, skal politiet delta sammen med andre offentlige aktører der dette følger av inngåtte samarbeidsavtaler.

Når politiet vurderer å bruke bekymringssamtalen er det viktig å avklare hva som er til barnets beste. Foruten Barnelova § 48, handler artikkel 3 i FNs barnekonvensjon¹³ om barnets beste, og er en overordnet rettesnor for å ivareta barnets beste og til å forstå hva som menes med barnets beste. Det bør opprettes kontakt med barnevernet forut for en bekymringssamtale. Dette blant annet for å avklare om politiet skal gjennomføre en samtale alene,

Se et beskrivende eksempel neste side

10 Politiet i lokalsamfunnet, Politidirektoratet publikasjon 12/2005.

11 Politidirektoratets publikasjon 2007/05, Nasjonal strategi for etterretning og analyse.

12 Politiinstruksen § 12-4 gir politiet plikter både i forhold til å hjelpe barn under 15 år, til å varsle foresatte og/eller barnevernet, og «..etter anmodning fra barnets foreldre skal politiet også bistå med å sette disse i forbindelse med egnede offentlige eller private hjelpe- eller støtteorganer», se side 22.

13 Barne- og familiedepartementet, publikasjon 2003, FNs konvensjon om barnets rettigheter. Artikkel 3: «1. Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. 2. Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettigheter og forpliktelser til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovmessige og administrative tiltak for dette formål. 3. Partene skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter de standarder som er fastsatt av de kompetente myndigheter, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.»

EKSEMPEL

En gutt på 13 år ble utsatt for mobbing i skolegården, hvor en medelev gikk løs på gutten, og en ring av ungdommer stod rundt og heiet. En elev filmet hendelsen med sin mobiltelefon. Skolen hadde en kort samtale med gutten og med fire elever som innrømmet å ha deltatt i mobbingen. Skolen sendte brev hjem til guttens foreldre hvor det ble forklart hva som hadde skjedd og hva som var blitt gjort fra skolens side.

Foreldrene til gutten som ble mobbet var ikke fornøyd med dette og anmeldte forholdet. Under etterforskningen kom det frem at 7 gutter under 15 år var involvert i hendelsen. Alle ble avhørt sammen med foreldrene *med en tilnærming som i en bekymrings-samtale*. Det ble sendt bekymringsmelding til barnevernet på hvert enkelt barn, og barnevernet fikk invitasjon til å være med på avhørene gjennom underretning om sak under etterforskning. Barnevernet ønsket ikke å delta i avhørene. Barnevernet igangsatte derimot undersøkelsessaker på alle guttene. Guttene ble derfor kalt inn til barnevernet for samtale med foresatte. Her ble det dobbeltarbeid, og en unødvendig stor påkjenning på de involverte guttene og deres foreldre.

I ettertid ble det gjennomført et evaluerings møte mellom barnevern og politi, hvor rutiner ble gjennomgått. Barnevernet var ukjent med det å være tilstede i avhør og fikk informasjon om mulighetene som ligger i denne formen for samarbeid. Politiet på sin side fikk god forståelse av forskjellen mellom en underretning og en bekymringsmelding og hva disse meldingene utløser av tiltak hos barnevernet.

eller om barnevernet ser det hensiktsmessig å delta dersom det for eksempel foreligger en barnevernsak på barnet. Dersom barnevernet er til stede under bekymrings samtalen kan dette være ressursbesparende for barnevernet og politiet, og det vil ikke minst kunne bli en mindre påkjenning for familien med færre samtaler.

Andre offentlige aktører som har roller, oppgaver og ansvar i arbeid med barn

I Politiloven § 2, punkt 6 sier at *«Politiet skal samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt så langt regler gitt i eller i medhold av lov ikke er til hinder for dette.»*

Politiinstruksen § 15, Politiets plikt til å samarbeid med annen offentlig myndighet, sier at *«Politiet skal samarbeide med andre offentlige myndigheter og organisasjoner når deres oppgaver berører politiets virkefelt og lov eller forskrift ikke er til hinder for dette. Særlig påligger det politiet å innlede et nært samarbeid med skole- og sosialmyndighetene og snarest underrette disse om forhold av antatt interesse for deres virksomhet.»*

Den enkelte tjenestemann/kvinne bør ha god kjennskap til andre offentlige tjenesteytere og hvordan en kan samarbeide, utveksle informasjon og hvordan en kan komme i kontakt med dem. Det er viktig å kjenne den kommunen en arbeider i, sette seg inn i de ulike planer slik at man kjenner til de tiltak kommunen kan tilby, eller har som mål å kunne tilby, og hvem som har ansvar for dette. Det er også viktig å kjenne til frivillige lag og foreninger, og lokalt næringsliv. Like viktig er det å kjenne politiets organisering, herunder å benytte seg av kompetansen til blant annet politidistriktets kriminalitetsforebyggende fagkoordinator.

Det er mange offentlige aktører som har roller, oppgaver og ansvar overfor barn og unge. Under nevnes noen av disse aktørene. Listen er ikke uttømmende, og sier heller ikke noe om frivillige og private organisasjoner som arbeider med barn og unges oppvekstvilkår.

Barneombudet

Barneombudet har en uavhengig og selvstendig rolle i forvaltningen, og har som hovedoppgave å fremme barns interesser overfor det offentlige og private. Barneombudet skal følge med i utviklingen av barns oppvekstvilkår.

Konfliktrådet

Konfliktrådet er en statlig meglertjeneste som tilbys over hele landet. Tjenesten har til formål å løse tvister mellom private parter eller mellom individ og samfunn. Konfliktrådene tilbyr megling og stormøter også i saker der barn under den kriminelle lavalder har begått ellers straffbare handlinger.

// Det er viktig å føre en dialogsamtale, og ikke en krevende samtale. I dialogen må det legges til rette for, og motiveres til, at barnet uttrykker seg på en fri måte innenfor en gitt ramme.

Haldor Øvreeide 2009

Barnevernet

Kommunenes barneverntjenester er en av politiets viktigste samarbeidspartnere i arbeidet med barn og ungdom. Barneverntjenesten har som oppgave å sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid når de lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling.

Skole

Skolen er en viktig arena for kriminalitetsforebyggende arbeid, og samarbeidet mellom skole og politi har derfor stor betydning. Skolens primære oppgave er faglig opplæring, og skal bidra til elevenes personlige utvikling av sosial og kulturell kompetanse.

Helsesøstertjenesten

Den kommunale helsesøstertjenesten har faste samarbeidsavtaler med skolen. De har egne kontorer på hver skole, med faste tider hvor de har faste gjøremål i forhold til helsemessig oppfølging av elevene. De er også tilgjengelige for elevene dersom de har noe de ønsker å snakke om både når det gjelder fysiske og psykososiale utfordringer. Helsesøster kommer ofte tett inn på enkeltelever, og er godt egnet til å skape trygge samtalearenaer med barn og unge og deres foresatte.

Bekymringsmelding til barnevernet

Politiet har plikt og anledning til å varsle stedlig barnevern når det ved ulike situasjoner er grunn til bekymring for den mindreårige. I tillegg til kun å varsle barnevernet, har politiet i enkelte tilfeller anledning til å varsle andre og plikt til å ta hånd om, og avlevere barnet til enten foresatte eller barnevern. Politiets anledning og plikt til å gi uttalelser etter anmodning fra barnevernet er ikke omhandlet her.

Politiloven § 24 gir politiet adgang til å gi opplysninger uten hinder av taushetsplikten til andre offentlige myndigheter, herunder barnevernet, når formålet er å forebygge eller avverge straffbare handlinger.

HUSK

God kvalitet i den første meldingen til barnevernet kan gi den unge riktig hjelp og støtte på et tidlig tidspunkt. På denne måten kan også politiets og barnevernets arbeid bli mer effektivt.

En god bekymringsmelding til barnevernet bør inneholde en analytisk kartlegging av barnets situasjon, slik politiet ser den.

Politiinstruksen § 12-4 pålegger politiet å varsle stedlig barnevern når noen under 15 år lever under forhold som må antas å innebære alvorlig risiko for vedkommendes helse eller utvikling, og det ikke er mulig eller tilrådelig å varsle barnets foresatte.

Påtaleinstruksen § 5-1 og *Straffeprosessloven § 232 a.* pålegger politiet å varsle kommunens barnevernstjeneste når etterforskning settes i gang mot en person under 18 år, og saken ikke er av bagatellmessig art.

Påtaleinstruksen § 5-2 pålegger politiet å varsle kommunens barneverntjeneste når politiet får kjennskap til eller mistanke om at barn mishandles eller blir utsatt for sedelighetsforbrytelser av foreldre, foresatte eller andre personer barnet bor sammen med.

Barnevernloven § 6-4 andre ledd pålegger offentlige myndigheter av eget tiltak, og uten hinder av taushetsplikt, å gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker.

Det er bare du som vet hvordan det er å være deg

Barneverntjenesten bydel Sagene, Oslo 2009

Politiets bekymringsmeldinger til barnevernet er et grunnlag for eventuell iverksettelse av en undersøkelsessak, og de meldinger som sendes skal være av høy kvalitet. I de tilfeller det sendes bekymringsmelding til barnevernet, bør det undersøkes om andre opplysninger enn kun de som fremkommer i bekymringssamtalen (eller i straffesaken) kan og bør tas med. Dersom politiets bekymringsmelding til barnevernet er god nok i første omgang, vil barnevernets grunnlag for å gjøre sine egne vurderinger bli bedre, og behovet for å anmode politiet om uttalelse i barnevernssaker kan bli redusert.

Det er et mål å finne, og ta vare på, fremgangsmåter og prosedyrer som fungerer bra, og å ta vare på kunnskap som kan brukes senere både av politiet og andre. Erfaringer med og forslag til forbedringer av veilederen knyttet til bekymringssamtalen samordnes av Politidirektoratet.

Evaluering

Evaluering er viktig for å sikre riktig bruk av ressurser, og for å sørge for god kvalitet i arbeidet. Evaluering kan være en vurdering av planlagte, pågående eller avsluttede prosjekter, aktiviteter, virkemidler, virksomheter eller sektorer basert på systematisk datainnsamling og analyse. En kan vurdere både fremdrift, måle effekt og bekrefte resultat i tillegg til å gjøre vurderinger av hva som kan være til nytte ved gjennomføring av fremtidige tiltak.

Evaluering av bekymringssamtalen som arbeidsmetode

Ansvar for evaluering av bekymringssamtalen som metode og verktøy ligger hos Politidirektoratet. Gjennomføringen av retningslinjene og standardene i *veilederen for bruk av bekymringssamtalen*, vil danne et bedre grunnlag for evaluering enn hva som har vært tilfelle tidligere. Både veilederens del I og II vil være gjenstand for et kontinuerlig utviklingsarbeid.

Refleksjon over egen gjennomføring

Den som gjennomfører bekymringssamtaler bør reflektere over gjennomføringen som en del av sin egenutvikling. Fra tid til annen anbefales det å ha med en observatør i forbindelse med gjennomføring av bekymringssamtalen for å få veiledning knyttet til gjennomføringen og egen kompetanse. Det anbefales at veiledningen gjøres som en planlagt del av kompetanseutviklingen.

VEILEDERENS DEL II

Gjennomføring av bekymringssamtalen

En bekymringssamtale kan være et avgjørende vendepunkt for barnet og barnets foresatte og bør derfor planlegges godt.

Ettersom målet er å stanse et negativt adferdsmønster hos barn og unge, bør en se helhetlig på den unges situasjon for å gjøre best mulig vurderinger i forhold til hva som bør gjøres videre. Denne vurderingen bør barnet/ungdommen og de foresatte involveres i for å skape eierforhold, motivasjon for, og opplevelse av deltakelse i egen utvikling.

Mange familier vil være i stand til å håndtere og endre den negative utviklingen selv. En må derfor avklare om det er behov for videre oppfølging fra politiet eller utenforstående aktører, som barnevern, skole eller andre. En må også avklare om det har vært nok å tydeliggjøre for den unge og familien hva konsekvensene av videre uønsket adferd kan være.

Som en hovedregel bør politiet være åpen overfor den unge og dennes foresatte om hvem som kommer til å bli varslet og om begrunnelsen og hjemmelsgrunnlaget for varslingen.

Samtalen

Bekymringssamtalen er en del av det tverretatlige og tverrfaglige arbeidet til politiet, og skal bidra til å sikre at politiet ikke overtar andre myndigheters ansvar eller påtar seg en terapeutrolle. Det er likevel viktig å komme inn på bakenforliggende årsaker til kriminaliteten uten at det blir hovedfokuset. Ved å kartlegge godt nok, dog ikke dypere enn nødvendig, vil politiet være bedre i stand til å kunne rette en henvendelse til annen kompetent og riktig myndighet for videre oppfølging. I dette ligger kvalitet på bekymringsmeldingene til barnevernet og andre.

Bekymringssamtalen kan være noe av det mest krevende og samtidig avgjørende arbeidet politiet gjør i forhold til utsatte familier, og kan således ikke være preget av tilfeldigheter. *«Det er viktig å føre en dialogssamtale, og ikke en krevende samtale. I dialogen må det legges til rette for, og motiveres til, at barnet uttrykker seg på en fri måte innenfor en gitt ramme»* (Haldor Øvreide 2009).

// I forkant av samtalen er det nødvendig å gjøre et godt etterretningsarbeid i forhold til bekymringens bakgrunn, samt i forhold til barnet og de foresatte, og så planlegge gjennomføringen av samtalen ut fra dette.

For å få en god samtale kreves det at man benytter åpne spørsmål, er aktivt lyttende med bekreftelser og gjentagelser. Samtalen må ikke være ledende, og det skal benyttes klargjøringer og oppsummeringer. Det skal også være bevisst bruk av pauser (stillhet) slik at barnet får tid til å tenke og reflektere i samtalen, og finne svarene selv. Det er viktig å sette av god tid til samtalen, den må aldri bære preg av hastverk, eller gi inntrykk av at en må forte seg å svare.

Selv om samtalen er en dialog samtale, bør en si fra når en grense er nådd, jf. håndhevingspyramiden: Informasjon – veiledning – rådgivning – pålegg – advarsel.

En må ikke være forutinntatt i samtalen, men forsøke å holde fast på tema, og forskyving av fokus må unngås. Forsøker barnet/den unge å forskyve fokus gjentatte ganger bør det tas tak i nettopp dette og klargjøre hva som er grunnen til at barnet ikke holder seg til tema.

Lytting¹⁴ er en viktig del av samtalen. Det er viktig å vise at en hører det som blir sagt ved å lytte aktivt, som å nikke og si små ord som ja, ok, osv. Samtidig må barnet få anledning til å bruke god tid til å finne egne ord for å beskrive det de ønsker å si. Ofte er det slik at nettopp disse barna/ungdommene ikke er vant til å bli lyttet til, og heller ikke har så lett for å sette ord på egne tanker og følelser.

Hvorfor ikke bare snakke konsekvens med barn og unge

Tradisjonelt sett er det store forventninger i samfunnet til at politiet skal ha fokus på hva som er riktig og galt, og konsekvensene av å ikke følge loven. Både det offentlige hjelpeapparatet og foresatte ønsker ofte at politiet skal «sette ungdommen på plass» og være litt streng. Av og til er dette på sin plass og helt nødvendig. Forskning viser imidlertid at dette ikke alltid er den beste måten å nå lengst på over tid.

Det anbefales derfor å fokusere på barn og unges positive sider og evner, og stimulere til refleksjon i positiv retning. Konsekvensene over negativ og destruktiv adferd bør i hovedsak fokuseres med voksne foresatte. Gjeldende lover og regler skal imidlertid gjøres kjent for både barn og voksne.

¹⁴ Se veilederens side 44 om lytting

HUSK

Etter at vi er født fortsetter hjernen å utvikle seg. Den delen av hjernen som trenger lengst tid er den som styrer evnen til å nyttiggjøre seg konsekvenstenkning (kontrollbanen). Fra vi fødes er det følelsesenteret som styrer oss. Vi føler sult, sinne, glede, frykt osv., og denne delen fylles med erfaringer allerede før språket utvikler seg. Etter hvert som vi vokser knytter vi følelser til ulike erfaringer. Kontrollbanen som går fra hjernens tenkende enhet til følelsesenteret utvikles sakte. Hjernen klarer ikke å omsette konsekvenstenkningen til bremsende handlinger fullt ut før i voksenalderen.

Dersom en ungdom drikker alkohol og føler en god rus, vil dette føles som en belønning. Dersom ungdommen blir dårlig dagen etter vil en ikke automatisk sette dette i forbindelse med den gode rusen. Den negative konsekvensen overskygges av belønningen. Bellønningsbanen (den mesolimbiske bane) er stor hos barn og unge. Det som gir gode følelser og selvsikkerhet vil gjentas.

Derfor er barn og unge ekstra mottagelige for positive tilbakemeldinger og vil gjenta handlinger dersom de oppnår det å bli sett, anerkjennelse og kjærlighet, uavhengig av om handlingen er positiv eller negativ i seg selv.¹⁵

¹⁵ Overlege dr. med. Jon Johnsen, Klinikk for rus og psykisk helse, Blakstad
S.M. Stahl: Essential Psychopharmacology, Cambridge University Press (Apr. 30th. 2008)
Psykolog og neuroscientist Jaak Panksepp – Affektiv nevrobiologi (1998)
ÖPP – Örebro Prevensjons modell

Før samtalen

Før gjennomføring av en bekymringssamtale bør det nøye vurderes om det er nødvendig med samtale og hva politiets rolle skal være i denne sammenheng. Beslattes det at en bekymringssamtale skal gjennomføres, må det samtidig avgjøres om det skal inviteres eller innkalles til samtale. Oftest vil det både være tilstrekkelig og fornuftig å ta muntlig kontakt og invitere til samtale jf. veilederens del I.

I forkant av samtalen er det nødvendig å gjøre et godt etterretningsarbeid i forhold til bekymringens bakgrunn, samt i forhold til barnet og de foresatte, og så planlegge gjennomføringen av samtalen ut fra dette. Undersøk politiets kjennskap til barnet og familien, hvem som har den daglige omsorgen og hvem som har foreldreansvaret. Foreldreansvar beholdes som regel selv om en blir fratatt, eller på annen måte ikke har, den daglige omsorgen. Hvor mange «foresatte» har barnet, og hvem er det hensiktsmessig å invitere til samtalen. Av og til kan det være nødvendig at alle er tilstede når felles informasjon gis. Det må avklares om andre enn politiet, barnet og de foresatte og evt. barnevernet, skal delta i samtalen. Det må bl.a. avklares på forhånd om det er nødvendig med tolk.

Det er viktig at man forbereder passende lokaliteter både for selve samtalen og et oppholdssted for den som ikke er inne til enkelte deler av samtalen. Sørg også for å sette av nok tid, unngå avbrytelser, unngå innkomne telefoner og varsle forværelset. Sørg for at eventuell bevertning er på plass og at alt materiell som plansjer, penn og papir, som skal brukes under samtalen er tilgjengelig.

Det vil naturlig nok være situasjoner og tilfeller der det ikke er mulig å undersøke veldig mye på forhånd. I slike tilfeller blir det enda viktigere å ha god dokumentasjon på det som gjøres, og sørge for at det blir en oppfølging med undersøkelser i ettertid. Man kan eventuelt avtale en grundigere samtale senere, hvor de nødvendige forberedelser er gjort.

Samtalens ulike faser

Det er flere måter å bygge opp en bekymringssamtale på. Det er viktig å kunne ha fokus rettet mot barnet, men også, og kanskje spesielt, mot de foresatte. For å oppnå dette i tilstrekkelig grad kan det være riktig, i samråd med familien, å dele samtalen der enten barnet eller de foresatte ikke deltar. Det kan være hensiktsmessig å samtale med de foresatte alene blant annet for å ta opp forhold som barnet ikke trenger eller skal høre, samtidig har et barn rett til å kunne uttale seg fritt og alene¹⁶. Det er ikke uvanlig at en får fram flere relevante opplysninger når en samtaler enten med barnet alene eller de foresatte alene.

Nedenfor skisseres hvordan bekymringssamtalen kan deles opp på en hensiktsmessig måte, og hvordan en kan legge opp rekkefølgen.

Felles med barn og foresatte, innledende

I denne delen er det naturlig å bruke momenter fra kontaktetableringsfasen, innledende prosedyrer og introduksjon til tema jf. punkt om samtale oppbygging side 35. Her tas beslutningen om den videre inndelingen av samtalen i samråd med de foresatte og barnet.

Her bør man også informere om politiets prosedyrer i forhold til registrering i registrene, notater som vil bli gjort under samtalen, samt arkivering av disse. Det bør også informeres om politiets plikt og mulighet til å varsle barnevernet og andre instanser i hjelpeapparatet, jf. Politiinstruksen § 12-4 og Påtaleinstruksen § 5-2, Politiloven § 24 og Barnevernloven § 6-4.

Under denne delen bør det også gis informasjon om hva en bekymringssamtale er, og forskjellen på denne og et avhør i en straffesak osv.

Barn og foresatte har ingen plikt til å forklare seg i en bekymringssamtale, derfor bør denne informasjonen komme så tidlig som mulig, slik at alle parter er klar over eventuelle konsekvenser av å gjennomføre samtalen før den starter. De skal også gis mulighet, og inviteres til, å gjennomføre deler av samtalen hver for seg.

Barn alene

Grunnlaget for å samtale med barnet er hentet fra barnekonvensjonen Artikkel 12:

Pkt 1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder.

Pkt. 2: For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli behørig hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsregler i nasjonal rett.

I samtale med barnet er det viktig å fokusere på mulighetene, og ikke begrensningene.

Barna skal leve med en oppfattelse av, og ha en tro på, at de er på rett vei. Spørsmål en kan stille er: Hva er lykke for deg (barnet)? Hvordan skal du få det til å skje at du er lykkelig oftere? Det er ikke vår eller samfunnets definisjon av lykke som skal ligge til grunn, men barnets egen.

«Det er bare du som vet hvordan det er å være deg» (barneverntjenesten bydel Sagene, Oslo 2009).

¹⁶ Barnekonvensjonen artikkel 12

Det skal fokuseres på å finne barnets mål og stimulere til å nå målet på en «lovlig» måte. Barnet skal tas på alvor, og gjennom dette oppnå barnets frie, detaljerte forklaring. Mange barn, og særlig barn som har levd under dårlig omsorg, har liten erfaring med å sette ord på tanker, følelser og opplevelser. Dette er det viktig å være oppmerksom på, og derfor vise tålmodighet og hjelpe til varsomt, ved å stille åpne spørsmål¹⁷.

Barn og ungdoms evne til å ta til seg og forstå konsekvenstenkning er mindre enn for voksne, jf. side 28.

Avhengig av alder på barnet, kan det være aktuelt å snakke om faren for negativ utvikling sammen med barnet. Ut over dette brukes ikke trappen til annet enn å visualisere informasjon om, og gi eksempler på hvor barnet står i forhold til kriminalitet for så å raskt fokusere på en positiv utvikling. Se figur side 46. Det anbefales at de fylles ut sammen med barnet og eventuelt de foresatte med utgangspunkt i barnets situasjon på det aktuelle tidspunktet. Trappene fylles ut så langt barnet kan identifisere seg med kriminalitetstypen. Nettverkskartet kan brukes på samme måte. Pedagogisk riktig retning er å fokusere på det som er positivt, men informere om hva straffbare handlinger kan føre til.

Under samtale med barnet alene vil det kunne komme frem opplysninger som foresatte må få kjennskap til, for å kunne følge opp og ta ansvar i rollen som foresatt. Barnet må da bli gjort oppmerksom på dette og spørres om det selv ønsker å fortelle det til foreldrene eller om politiet skal gjøre det. Denne eventuelle informasjonen gis i siste fase med barn og foresatte sammen.

Foresatte alene

Samtalen med foreldrene bør være den grundigste delen av bekymringssamtalen. Foreldrene er de viktigste samarbeidspartnerne våre. De har ansvaret for barnet frem til det er 18 år. De er sammen med barnet, kjenner barnet og skal rettlede og oppdra det. Bekymringssamtalen med de foresatte skal ta sikte på å bevisstgjøre foreldrene og trygge dem i foreldrerollen for at de skal ta ansvar for egen situasjon og barnets utvikling.

Det er viktig å snakke alene med de foresatte da det ikke er alt en skal snakke om i barns påhør. Se *Samtalens ulike faser* side 30.

Ta utgangspunkt i bekymringen, og spør hva de tenker om dette. La de komme med refleksjoner og frustrasjoner, og selv tenke ut mulige årsaker med hovedfokus på tiltak til positiv endring. Politiet kan fokusere på gode innspill, synliggjøre faresignalene og konsekvensene, og stille åpne spørsmål som gjør at de reflekterer over egen situasjon og hvordan de som foreldre påvirker¹⁸.

Kriminalitetstrappen kan presenteres. Foreldrene skal være i stand til å kjenne igjen hvor barna er til enhver tid, og motivere og lede dem på «rett» vei. Her kan en si hva samfunnets normer og regler sier om hva det vil si å være på rett vei, samt gi informasjon om hva konsekvensene kan være dersom en begår straffbare handlinger.

Målet er at de selv kommer frem til konkrete tiltak på veien til positiv endring.

Det kan også være aktuelt å gi råd. Skal man gi råd bør man imidlertid ikke komme med disse uten å ha forespurt foreldrene helt konkret om de ønsker dine råd. Ønskede råd vil oftere bli fulgt enn råd man i utgangspunktet ikke ser behov for. Ren informasjon kan for eksempel være anbefalte innetider osv. (jfr. Politilovens § 13). Det er imidlertid to måter foreldre og voksne generelt hjelper barn og unge best. Det ene er å avmytifisere at «alle» drikker, røyker, nasker osv. Det andre er å hjelpe dem med å finne gyldige og aksepterte grunner for å si nei i pressede situasjoner blant barn og unge.

Felles med barn og foresatte, avsluttende

Ofte er det riktig å avslutte samtalen sammen, og informere barnet litt om hva de voksne har blitt enige om, samt gi barnet mulighet til selv å fortelle foreldrene det som eventuelt har kommet frem under samtale med barnet alene.

Ta opp spørsmålet om det er ønskelig med en oppfølgingssamtale, om det er andre de vil snakke med, eller andre de ønsker/trenger oppfølging av. Politiet bør være den som oppretter kontakt med andre instanser, og ikke overlate det til familien.

Det bør informeres om hvem som kommer til å bli varslet etter bekymringssamtalen, f.eks helsesøster, barnevern, skole¹⁹, se *Felles med barn og foresatte, innledende* side 31, hvor en allerede har informert om politiets plikt til å varsle.

Der barnevernet deltar under samtalen, kan det også være nyttig å ha en samtale med dem alene, og eventuelt evaluere samtalen med dem etter at barn og foresatte har gått.

Eventuelle avtaler og samtykkeerklæringer skrives i denne delen.

Samtalens oppbygging

Det er noen grunnleggende prinsipper det kan være viktig å kjenne til når en skal gjennomføre en samtale. Det er en fordel å sette seg godt inn i punktene nedenfor slik at disse ligger som bakteppe både i planlegging, gjennomføring og oppfølging av samtalen. Punktene er beskrevet med utgangspunkt i samtale med barn/unge, men kan også tilpasses til bruk i samtale med de foresatte.

17 «Snakk med meg», Barne- og likestillingsdepartementet, 06/2009

18 Örebro Prevensjons Program (ÖPP), forskningsbasert rusforebyggende metode med fokus på foreldrerollen

19 Politiloven § 24

Kontaktetableringsfasen

Snakk om vær og vind, bli vant med hverandres stemme og person, hvordan kom du deg hit i dag osv, dvs. småpratning.

Kognitive og språklig nivå

For å tilpasse eget språk og ordbruk er det viktig å danne seg et bilde av på hvilket kognitive og språklige nivå barnet og de foresatte befinner seg. Det er viktig å snakke på en slik måte at barnet og foresatte lett forstår det du ønsker å formidle. Det må ikke brukes for vanskelig ord eller for banalt språk.

Notater

En bør praktisere fornuftig notatskikk, og gjøre oppmerksom på at det vil bli tatt notater underveis, og hva som er hensikten med dem. Det er viktig å ikke sitte og se på PC-en eller skrive uten å holde kontakten med barnet/de foresatte.

Innledende prosedyrer

Innled med å regulere maktforholdet, slik at barnet og foresatte ikke føler seg truet. Det skal ikke være «gøy» å komme til bekymringssamtale, men det skal heller ikke føles overdrevent ubekvemt. Det er viktig å etablere en atmosfære som innbyr til tillit og ønske om positiv endring.

Tilby drikke. Regler om hva som skal skje klargjøres. Informer om at bekymringssamtalen vil bli registrert i PO og eventuelt Indicia, og hva dette innebærer, som for eksempel at det ikke innebærer straffesaksregistrering.

Avklar fritak fra taushetsplikten dersom andre offentlige instanser deltar i bekymringssamtalen. Dette er også nyttig der det vil være aktuelt med tverretattlig samarbeid rundt familien i det videre arbeidet.

Forklar gangen i samtalen hvor alle først er samlet. Gjør rede for hvorfor det kan være fornuftig å ha en samtale med de voksne alene. Avklar om barnet ønsker å samtale med politiet alene, se *Felles med barn og foresatte, innledende side 31*.

Informert barnet og foresatte om politiets ansvar for å melde til andre offentlige instanser, jf. Politiloven § 24, Barnevernloven § 6-4, Påtaleinstruksen § 5-2 og Politiinstruksen §12-4.

Introduksjon til tema

Spør barnet først og så de foresatte, om hva de tenker er årsaken til at barnet/de foresatte er innkalt/invitert. Spør dem først og la dem fortelle, og forklar så hva som er grunnen til politiets bekymring. Er det en enkeltstående hendelse, eller er det flere signaler over tid. Her kan det også være aktuelt å fortelle litt om strafferettslige konsekvenser.

Advarselen ligger hovedsaklig i det å måtte møte hos politiet, og samtalen i seg selv.

Fri forklaring

La barnet forklare seg fritt om den aktuelle hendelsen, uten avbrytelser, men gi hjelp dersom det låser seg. Motiver til videre forklaring ved å stille åpne spørsmål, eller «du sier at..., fortell mer om det».

Det er viktig at barnet får bruke litt tid til å komme i gang, og får rom til å tenke. Forsøk å gjøre pauser til en naturlig del av samtalen. En fri forklaring kan vare fra bare noen sekunder, til mange minutter. Det er viktig at den varer så lenge barnet har behov for å tenke, finne egne ord og fortelle. Barn tenker annerledes enn voksne, og trenger tid til å finne de rette ordene. Selv om barnet ikke svarer er det ikke nødvendigvis slik at det ikke vil svare. Men det kan være at det har vanskelig for å sette ord på egne tanker.²⁰

Sonderende faser

Denne fasen handler om kartlegging av situasjon og konsekvenser, og har hovedfokus på fremdrift og fremtid. Her tar man tak i aktuelle nøkkelpunkter fra den frie forklaringen, eller politiets forståelse av hva som er bekymringen dersom barnet ikke forklarer seg særlig utfyllende. Her utforskes hypoteser, hva kan konsekvensen være for barnet og omgivelsene dersom han/hun fortsetter på denne veien. Hva tenker barnet om dette. Informer om hva den uønskede atferdsutviklingen/kriminaliteten kan føre til av f.eks strafferettslige konsekvenser. Konsekvenser skal komme naturlig inn i samtalen og bygge videre med refleksjon på dette. Det skal fortsatt være en samtale og ikke en «pekefingertale».

Gå så relativt raskt over på å snakke om fremtiden på en positiv måte. I samtale med barnet er det barnets positive evner og muligheter for å komme over i en konstruktiv og positiv livssituasjon som skal være i hovedfokus. Kartlegg barnets livssituasjon ved å ta tak i ulike emner som pengesituasjon, venner, skole, familie, hobbyer osv, (se *Aktuelle emner å gripe tak i side 44*) og gå systematisk igjennom de aktuelle temaene, ved å stille åpne spørsmål. Klargjør et og et emne (gjør ferdig forklaringen om penger før du går på fritid, spenning, skole osv.). La barnet få forklare seg fritt rundt hvert emne. Hva kan ha trigget atferden / handlingen? Hvordan kan barnet unngå disse triggerne, og erstatte dem med triggerne for positiv atferd? La barnet selv få reflektere seg frem til gode løsninger for seg selv. Du skal ikke «godkjenne» dem eller «like» dem. Selv om du mener at fotball ville være en god fritidsaktivitet for dette barnet, kan det være at det selv ønsker å delta i et rockeband. Da er det viktig å oppmuntre til rockeband selv om du ikke mener at dette er det optimale. Et unntak her er dog hvis barnet ønsker å begynne med kampsport for å styrke sitt fryktinngytende image på gaten. Det er nettopp

²⁰ «Snakk med meg» en veileder om å snakke med barn i barnvernet, av Barne- og likestillingsdepartementet

slike valg vi skal bevisstgjøre barnet til å unngå. Dersom barnet er i ferd med å utvikle et tvilsomt rykte, bør tiltakene som iverksettes bidra til å avkrefte fremfor å styrke disse.

La gjerne barnet få tegne og skrive ned ulike punkter på et blankt ark hvor du veileder. Styr samtalen ved å foreslå de ulike temaene.²¹

Still så spørsmål som:

Hva kan du gjøre for å komme deg ut av... Hva kan du som foresatt gjøre for at barnet skal komme ut av....

Bruk åpne spørsmål²² både til barnet og de foresatte, og stimuler til refleksjon og mulige tiltak for å endre barnets retning. Vær forsiktig med å gi egne råd. Ser du at det kan være stimulerende med et råd, er det viktig at du spør om de ønsker et råd fra deg, før du gir dem det. Unngå å gi inntrykk av at «du vet best». Utfordre dem på å utdype tiltakene og forslagene de kommer frem til. Spør også om hvem som kan hjelpe til eller følge med at tiltakene gjennomføres.

Bruk oppsummeringer, slik at de selv må bekrefte det de kommer frem til, for eksempel « jeg hører at du sier.... Har jeg forstått deg rett?»

Avslutning – lukke samtalen

Trekk deg litt tilbake, og normaliser situasjonen. Snakk litt generelt igjen. Spør hva barnet tenker om samtalen, hva skal han/hun gjøre etterpå, hvor vil han/hun være mens du samtaler med de foresatte. Gi rom og distanse slik at barnet kan få hente seg inn igjen og la ting synke inn. En slik samtale kan være utmattende og krever mye tankevirksomhet fra både politi, barn og foresatte. Derfor er det viktig å ta denne delen på alvor, slik at integriteten ikke krenkes.

Be om en der og da-evaluering fra barnet og de foresatte. Informer om at politiet kan komme til å ringe dem for å høre hvordan det går etter en gitt tid. Forklar at politiet følger med i PO, Indicia og STRASAK, og fortløpende vil vurdere om tråden må tas opp igjen.

Oppfølgingsdel

Her skal det planlegges videre saksgang med foreldrene. En skal sammen vurdere hva politiet og eller eventuelt andre kan bistå med.

Politiet skal ikke drive terapi, politiet er kun involvert i forbindelse med at det har vært en bekymring som vedrører politiets arbeid. Bekymringssamtalens mål er som nevnt, å kartlegge om det her er behov for videre oppfølging av hjelpeapparatet, eller om politiet må sterkere inn

i forhold til barnets kriminelle atferd. Hvem skal følge opp i ettertid, skal politiet ta en oppfølgingssamtale eller bør andre instanser ta over.

For å sikre fremdrift bør barnet, de foresatte og politiet ha minst en arbeidsoppgave hver, som de gjensidig er enig om etter samtalen. Politiets oppgave kan for eksempel være å sette barnet og de foresatte i kontakt med andre offentlige fagfolk. Barnets oppgave kan være å teste ut en fritidsaktivitet, eller skifte ut en «venn». De foresattes tiltak kan for eksempel være å ikke gi alkohol til sitt barn/ungdom før fest eller med til festen, eller være mer sammen med barnet til daglig.

NB! Når det er gjort avtaler om gjøremål, må det avtales et treffpunkt for å sjekke ut at avtalen er holdt (tlf, møtes på skolen, oppfølgingssamtale m.v.)

Politiets rolle i oppfølging av familien etter bekymringssamtalen dreier seg hovedsakelig om det som er knyttet til kriminalitet. Dette kan innebære å si til barnet og de foresatt at politiet nå har markert sin bekymring og setter grensen her. Dersom atferden utvikler seg til/fortsetter med kriminalitet vil politiets oppgave kunne være å opprette en straffesak og iverksette etterforskning. Andre myndigheters rolle dreier seg om oppfølging i forhold til behandlingen osv.

Etterarbeid

Føring i Indicia

Det legges inn registrering i Indicia med et enkelt referat. Avtaler som blir gjort i forhold til oppfølging og hvem som har ansvar for å gjennomføre hva, skal dokumenteres her. Disse registreringene lagres i prosjekt, slik at de også kan brukes i kartleggings- og analyseøyemed. Viser for øvrig til særskilt instruks for registrering av bekymringssamtalen i Indicia. Se også side 49 om loggføring.

Evaluering

Eventuelt sammen med en kollega bør det etter hver samtale bli gjennomført en kort intern evaluering, der den praktiske gjennomføringen blir oppsummert og utfallet av samtalen blir vurdert. Dette for å oppnå en mer målrettet egenutvikling, samt læring av hverandre.

²¹ Se forslag til tegning bak i heftet.

²² Se forslag til spørsmålsstilling og forslag til emner på side 45.

PIZZA PIZZA

Grill & Kebab

Aktuelle teknikker og spørsmål

For å få til en god bekymringssamtale må en først gå en runde med seg selv. Hvordan fremstår du i samtalen? Hvilken innstilling har du til de som skal komme? Hvilke forventninger har du av hva som skal komme ut av samtalen?

Å nullstille seg

For en god samtale er det viktig å nullstille seg, slik at du ikke er forutinntatt, har urealistiske forventninger til den du skal samtale med, eller selve utfallet av samtalen. Det er viktig å kjenne en grunnleggende positiv holdning til at den som kommer har gode ressurser det er mulig å spille på. Din oppgave er å få den det gjelder til å bli oppmerksom på og erkjenne egne kvaliteter, og hjelpe frem refleksjon rundt hvordan han/hun kan utvikle og nyttiggjøre seg disse. Dette gjelder i samtale både med barn, ungdom og voksne. Selv om du ikke skal vise egne følelser, skal du være empatisk, og vise nysgjerrighet ved å stille spørsmål.

Å lytte

Under samtalen er det viktig å vie full oppmerksomhet til den det samtales med. Det er ikke du som politimann som skal stå i fokus, du skal kun være en som hjelper de fremmøtte til å øke sin forståelse overfor egen situasjon, og finne muligheter til forebedring og endring.

For å vise at du har fullt fokus er det viktig å lytte aktivt. Aktiv lytting vil si at du viser at du hører og forstår det som blir sagt, og at du er «tilstede» i samtalen. Dette kan du gjøre ved å;

- nikke
- si små oppmuntrende og positive ord
- stille spørsmål for å få personen til å utdype

Lytt nivåer

I en samtale lytter man på flere nivåer, her nevnes tre nivåer det er viktig å være oppmerksom på:

1. Det verbale nivået vil si at man hører det som faktisk blir sagt verbalt i samtalen.
2. Lytte til egne reaksjoner og følelser som dukker opp under samtalen, og være bevisst på å ikke la dette farge samtalen. Du kan for eksempel bli såret, irritert, nysgjerrig, oppgitt, sint, glad osv. Disse følelsene må du håndtere der og da, og også være de bevisst slik at du kan reflektere over disse senere og utvikle deg.
3. Lytte til det nonverbale i en samtale vil si å oppfatte det den andre sier med kroppsspråket, eller det som «egentlig» blir sagt, altså «mellom linjene».

Det er utfordrende å kunne lytte på alle tre nivåer samtidig, og det kan være nyttig å øve seg, ved å reflektere over hvordan samtalen gikk. Det kan også være nyttig å ha med en kollega som observerer og gir tilbakemelding i etterkant.

Åpne og lukkede spørsmål

«Det å fortelle folk noe eller stille dem lukkede spørsmål fører til at folk ikke tenker. Å stille dem åpne spørsmål fører til at de tenker» (John Whitmore).

Åpne spørsmål innbyr til refleksjon og utdypende svar.

Åpne spørsmål innledes med ordene

- Hva
- Hvem
- Hvilke
- Hvilken
- Hvor
- Hvordan
- Når

Eksempler på åpne spørsmål:

- Hvilke tanker gjør du deg rundt....
- Hvordan vil du beskrive....
- Hva er du opptatt av nå?
- Hvem liker du å ha rundt deg?
- Hva synes du om..
- Hva er viktig for deg?
- Hvilke forventninger har du til denne samtalen?

Lukkede spørsmål åpner for å svare ja/nei, eller med et enkelt ord. Eksempler på lukkede spørsmål:

- Har du vondt i magen? Nei.
- Liker du å sykle? Ja
- Har du mange kamerater? Ja

Unngå spørsmål som gir mulighet for å kunne velge å ikke svare, som «kan du fortelle meg om...», spør heller på en oppfordrende og bydende måte som «fortell meg om...».

Still spørsmål som:

- Hva kan du gjøre for å komme deg ut av...
- Hva kan du som foresatt gjøre for at barnet skal komme ut av....
- Hvem henger du sammen med for tiden?
- Hvor pleier dere å være?
- Hvilke type bøker leser du?
- Hvordan har dere det i forhold til lommepenger?

Unngå spørreordet *hvorfor*, da dette ordet frembringer en form for forsvarsfølelse, og lett kan føre barnet/foresatte inn i en forsvarsposisjon som gjør at han/hun ikke ønsker å fortelle mer.

// Lag gjerne ditt eget «spørrebibliotek» hvor du noterer spørsmål du synes var gode i ulike samtaler.

EKSEMPLER PÅ SPØRSMÅL

Hva bruker du penger på?
Fortell hva du gjør på fritiden dag for dag.
Hva er lyspunktene i en vanlig uke?
Hva gjør du når du kjeder deg?
Hvem er du sammen med på fritiden?
Hvor er du trygg/utrygg?
Hva gjør du for å ha det spennende?
Hvordan har du det på skolen?
Hva er mest positivt/mest negativt?
Hvordan har du det i klasserommet?
Hvordan har du det i friminuttene?

Hvilke personer tror du ønsker å hjelpe deg?
Hvis du er trist eller lei deg, hvem betror du deg til da?
Hva mener du at du bør bestemme selv?
Hvilke grenser setter foreldrene dine for hva du kan gjøre?
Hva gir status/anerkjennelse i din omgangskrets?

Husk å spinne videre med oppfølgingsspørsmål til svarene som kommer.

Pauser

Pauser er viktig å bruke bevisst. Pauser kan gi rom for å tenke og finne egne ord, og det kan skape forventning om at barnet eller de foresatte har noe mer å komme med. Pauser behøver ikke være pinlige, og føles ikke slik dersom man bruker dem bevisst. Pausene bør derimot ikke bli så lange at de føles overdrevent og ubehagelig.

Aktuelle emner å gripe tak i

Penger

Penger er ofte med i bildet når det søkes etter mulige forklaringer til kriminalitet.

Fritid

De fleste barn deltar i flere forskjellige organiserte fritidsaktiviteter i løpet av oppveksten. Barn opplever på denne måten både mestring og nederlag på ulike områder, og dette er med på å bygge deres selvtillit.

Spenning

Noen unge føler at hverdagen er monoton og kjedelig, at ordinære fritidsaktiviteter ikke er nok, og de har lite å glede seg til. Dette kan i noen tilfelle føre til at de aktivt går ut og søker spenning hvor de overskrider lover og regler.

Skole

Vi lever i et samfunn i rask utvikling hvor kunnskap blir stadig viktigere. Som oftest må man dokumentere kunnskap før man slipper til på arbeidsmarkedet. Skolen er stedet hvor kunnskapen skal læres, og mye teori gjør at mange blir skoletrette.

Familie og venner

Ungdomstiden er tiden for frigjøring fra foreldre, og i noen tilfeller fra det foreldrene står for. Dette er ofte en vanskelig, men naturlig prosess. Allikevel trenger vi å ha noen rundt oss som vi kan prate med, få støtte fra, og være sammen med. I ungdomsårene blir gjerne vennene man har rundt seg viktigere enn tidligere, og valg av «riktige» venner kan bli avgjørende

Selvfølelse og selvtillit

Selvfølelsen er de tanker en har om seg selv som menneske, og selvtilliten er troen en har på seg selv i forhold til mestring. En kan godt ha god selvtillit men dårlig selvfølelse. Som ungdom er det naturlig å være opptatt av seg selv, og behovet for aksept hos andre er stort. Dette gjør ungdom sårbare, og der selvfølelsen er lav, vil de være ekstra lett påvirkelige, også av negative miljøer, se side 31.²³

23 Juul, J. (1996) Ditt kompetente barn, Pedagogisk forum Oslo Familierådgiver Cicilie Hamm

Selvfølelse er vår viten om og opplevelse av hvem vi er. Selvfølelse handler om hvor godt vi kjenner oss selv, og hvordan vi forholder oss til det vi vet. Vi kjenner den sunne, velutviklede selvfølelsen på fornemmelsen av å hvile i seg selv, å være tilpass med seg selv. Den lave selvfølelsen kjennes som en konstant følelse av usikkerhet, selvkritikk og skyldfølelse (Juul, 1996:78).

Loggføring

Aktuelle opplysninger fra bekymringssamtalen skal registreres slik at opplysningene på en enkel og oversiktlig måte kan gjenbrukes dersom det er aktuelt å varsle barnevern eller andre, og dersom den unge fortsetter en uønsket atferdsutvikling eller utvikling av kriminell atferd. Selve bekymringsmeldingen til barnevernet registreres i politiets DocuLive²⁴ slik det allerede i dag er lagt opp til. Har meldingen utspring i en straffesak, registreres meldingen også som et dokument i straffesaken.

Føring av referat

Referat bør skrives, og bør inneholde det som er nødvendig for at det skal ha en verdi i ettertid i forhold til å skrive en god bekymringsmelding eller beslutte aktuelle tiltak. Referatet bør inneholde informasjon om hvem som var til stede, barnet/foresattes personalia, bakgrunn for samtalen, resymé av hovedtrekkene fra samtalen. Registreringen skal foregå i Indicia. Avtaler som blir gjort i forhold til oppfølging og hvem som har ansvar for å gjennomføre hva, skal dokumenteres her. Disse registreringene lagres i prosjekt, slik at de også kan brukes i kartleggings- og analyseøyemed. Viser for øvrig til særskilt instruks for registrering av bekymringssamtalen i Indicia.

Aktuelle lover

- Politi-loven
- Politiinstruksen
- Straffeprosessloven
- Påtaleinstruksen
- Straffeloven
- Politivedtekter
- Barnevernloven
- Barneloven
- Menneskerettsloven – hvor FNs barnekonvensjon er gjort gjeldende i norsk rett
- Politiregisterloven
- Politiregisterlovforskriften

²⁴ Veiledning for bruk av DocuLive finnes i «Standard for registrering i DocuLive, Politidirektoratet 7.4.09, versjon 1.0»

Kilder

Justis- og politidepartementet (2005): Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005–2008), kriminalitetsforebyggende handlingsplan

Justis- og politidepartementet (2009): Gode krefter, kriminalitetsforebyggende handlingsplan

Lov om politiet (politiloven), LOV-1995-08-04-53

Lov om barn og foreldre (barnelova), LOV-1981-04-08-7

Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruks), FOR-1990-06-22-3963

Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruks), FOR-1985-06-28-1679

HelseDirektoratet (2009): Fra bekymring til handling – en veileder for tidlig intervensjon på rusfeltet, HelseDirektoratet IS-nr 1742, 2009

Politidirektoratet (2002): Samtaleveileder for bekymringssamtalen

Politidirektoratet (2002): Strategiplan for forebyggende politiarbeid 2002–2005

Politidirektoratet (2005): Politiet i lokalsamfunnet, POD publikasjon 12/2005

Politidirektoratet (2007): Nasjonal strategi for etterretning og analyse, ISBN 978-82-92524-50-3, POD publikasjon 2007/05

Politidirektoratet (2009): Standard for registrering i DocuLive, versjon 1.0

Politiets strategi for forebygging, Politidirektoratet 2009

Barnekonvensjonen, barns rettigheter i Norge, Universitetsforlaget 2008, 2. opplag 2009

Rokenes og Hansen (3. opplag 2004), Bære eller Briste

Berg, Morten Emil, Coaching, Universitetsforlaget 2006

Borge, Anne Inger Helmen, Resiliens, Risiko og sunn utvikling, Gyldendal Norske forlag AS 2003

Inger Hilde Østensen og Turid Rogstad, fagledere barnevernet i Sagene bydel, Oslo.

Haldor Øvreide, psykologspesialist, Samtaler med barn, rev. Utgave 2009

Barne- og Likestillingsdepartementet, Snakk med meg!, En veileder om å snakke med barn i barnevernet, Publikasjonskode: Q-1156 B

Juul, Jesper (1996), Ditt kompetente barn, Pedagogisk forum Oslo

Bjørge og Karlsen, ISBN 82-518-3732-4, Vold, rasisme og ungdomsgjenger – forebygging og bekjempelse

Whitmore, John (2002) Coaching for performance. (3. utg.) San Diego: Pfeiffer.

S.M. Stahl: Essential Psykopharmacology, Cambridge University Press (Apr. 30th. 2008)

Jaak Panksepp, Psykolog og neuroscientist– Affektiv nevrobiologi (1998)

Helén Fellman, Foreldreveileder for regulering av rolle- og strategispill på nett, 2. utg. KoRus-Øst, ISBN 978-82-996933-9-4

Universitetet i Örebro 1999–2001 - Örebro Preventionsprogram

Bidragstere

Ståle Årdal, politiførstebetjent Eidsvoll og Hurdal lensmannskontor.

Bjørn Erik Øvrum, Kriminalitetsforebyggende fagkoordinator Oslo pd

Nettverkskart

Hvem er rundt meg?

